

MILYEN A MEGBÍZHATÓ TANÍTÓ?

© dr. Szalai András, Apológia Kutatóközpont, www.apologia.hu (v.2. 2018.12.24.)

Azzal mindenki egyetért, hogy a Szentírás nyilvános tanítása komoly felelősség, de azt kevesen gondolják végig, hogy a tanításnak milyen *feltételei* vannak maga a Szentírás szerint. Mielőtt azonban nekiállnánk elemezni az erről szóló szövegeket, röviden tekintsük át, hogyan jutottunk el a mai helyzetig, melyek korunk kihívásai, és miért kell újra elgondolkoznunk bizonyos bibliai szövegeken!

A keresztény ókorban tíz emberből csak egy tudott írni-olvasni, a Szentírás papiruszra majd pergamenre írt példányai pedig kisebb vagonba kerültek. A püspökök (ma: lelkészek) voltak az értelmiségiek, akik a szent szöveget felolvasták és magyarázták. Könyvet írni és kiadni ekkor még a kevesek kiváltsága volt. A középkorban azonban a nyomtatás feltalálásával minden megváltozott. A Szentírást már nem kellett kézzel másolni, egyre többen tudtak írni vagy olvasni, és pénztől vagy támogatójától függően bárki megjelentethette a saját művét akár nagyobb példányszámban is. Az újabb és legújabb kori nyugaton a nyomdaipar és a kommunikációs technológia fejlődése korábban elképzelhetetlen mennyiségű, minőségű és formátumú kiadványt tett lehetővé, egyre olcsóbban. Az írni-olvasni tudók társadalmi számaránya az ókori ellentéte lett, a rádió és a tévén keresztül pedig a hallgatóság világméretű, közvetlen elérése is lehetővé vált.

Az intézményes egyházi kontroll a reformáció és a felvilágosodás, illetve a vallásszabadság és a szabadegyházi forma elterjedésével itt a nyugaton eltűnőben van. Általánosságban elmondható, hogy a tanfegyelem – felekezetenként eltérő mértékben – fellazult.

Digitális világunkban már *bárki* billentyűzetet ragadhat, és az interneten *bármit* közzé tehet „bibliai” vagy „keresztény” tanítás címen, bármiféle intézményes kontroll nélkül. Tanait – különösen angolul – az egész világ számára elérhetővé teheti *bármilyen* szöveg-, kép-, hang- és filmformátumban, gyakorlatilag *ingyen*. Ezért aztán sok minden felkerül az internetre:

- lelkileg építő és romboló, igényes és igénytelen, népszerűsítő és tudományos színvonalú anyagok egyaránt,
- követetetlen mennyiségben,
- sokszor nehezen azonosítható személyi, teológiai, felekezeti háttérrel.

Mivel a technikai lehetőségek és korunk mentalitása nem szab korlátokat a publikálásnak, kaotikus világunkban különösen fontos felismerni az ismeretek szűrésének szükségességét, és kutatni a szűrés használható szempontjait. Ez a tanulmány *bibliai és gyakorlati* elvek, szempontok felvonultatásával szeretne közös gondolkodásra buzdítani.

1. Újszövetségi szövegek elemzése

Az alábbiakban az Újszövetség (RÚF 2014) tanítókról és a tanításról szóló legfontosabb szövegeinek a tanulságait igyekszem megfogalmazni.

Jézus, a Tanító és a kortárs tanítók

Jézus intelligenciáján az emberek már gyermekkorában elámultak (Lk 2:46-47), és felnőtt szolgálati évei alatt is újra meg újra. A Mt 7:28 szerint ugyanis nem úgy tanított, mint az írástudók, hanem „mint akinek hatalma van”, azaz „mint akinek [saját] tekintélye van” (*exuszia*), szemben a rendszerint más írástudók tekintélyére hivatkozó írástudókkal (vö. Mt 21:23). Jézus azt tanította, amit az Atya tanított neki (Jn 8:28), így akik hallgatták, azt élhették át, hogy Isten tanítja őket (Jn 6:45). Tanításában ráadásul az isteni üzenet mögötti isteni hatalmat is demonstrálta a bölcsesség (*szofia*) és az erő(megnyilvánulások) (*dünameisz*) kettőssével (pl. Mt 13:53).

Jézus a kortárs írástudókat és farizeusokat éles és tanulságos kritikával illette (Mt 23. fejezet). Bírálatainak lényege, hogy *képmutatók*: másnak mutatják magukat, mint amik, azaz nem a valóságban élnek. „Mózes székébe ülnek”, azaz törvényt szabnak olyasmiben is, amiről Mózes nem rendelkezett (23:2); amit tanítanak, valójában nem élik, tehát tanításukat lehet követni, de őket nem (23:3); olyan terheket tesznek másokra, amelyeket az emberek nem tudnak elhordozni, és nem segítenek nekik (23:4); vallásukat feltűnően gyakorolják, élvezik a társadalmi státuszukat, és szeretik, ha mesternek szólítják őket (23:5-7).

Jézus ezért a saját tanítványainak megtiltotta, hogy rabbinak hívassák magukat, mert csak egy Tanító (*didaszkalosz*) van (23:8); atyjuknak se szólítsanak senkit a földön, mert csak egy Atyjuk (*patér*) van, a mennyei (23:9); vezetőknek vagy oktatóknak (*kathégétész*) se hívassák magukat, mert csak egy Vezető vagy Oktató van: a Krisztus (23:10). Aki közülük a legnagyobb, az legyen a szolgájuk (23:11), mert aki felmagasztalja magát, megaláztatik, és aki megalázza magát, felmagasztaltatik (23:12).

Jézus tehát konkrétan olyan kortárs tanítókra reagál, akik képmutató módon tiszteletet követeltek maguknak másoktól. A 23:8-10 nem azt jelenti, hogy mi ma senkit sem szólíthatunk rabbinak, tanítónak, vezetőnek, oktatónak, (lelki) atyának (vö. 1Kor 4:15), hanem azt, hogy senki sem hívathatja *magát* így. Szolga nem követelhet magának tiszteletet: *mások* részesítik tiszteletben, ha megérdemli.

Jakab 3:1-18

Jakab hosszú, komoly hangvételű figyelmeztetést írt egy társadalmi különbségek miatt szétzilált közösségnek. A 3. fejezetben hosszasan ír a tanítókról:

Jak 3:1 Testvéreim, ne legyetek sokan tanítók, hiszen tudjátok, hogy súlyosabb ítéletben lesz részünk. 2 Mert sokat vétkezünk mindnyájan: de ha valaki beszédében nem vétkezik, az tökéletes ember, meg tudja fékezni az egész testét. ... 13 Kicsoda bölcs és értelmes közöttetek? Mutassa meg magatartásával, hogy mindent bölcs szelídséggel tesz! ... 17 A felülről való bölcsesség először is tiszta, azután békeszerető, méltányos, engedékeny, irgalommal és jó gyümölcsökkel teljes, nem részrehajló, és nem képmutató. 18 Akik békességet teremtenek, békességben vetnek, hogy az igazság (ti. az igaz mivolt) gyümölcsét arassák.

Jakab tanácsa szerint egy helyi közösségben ne legyen sok tanító. Nem mondja ki, mi az ideális mennyiség, a továbbiakban inkább arról beszél, milyen az ideális *minőség*. A tanítóknak eleve súlyosabb (isteni) megítélésben lesz részük, mint a többi hívőnek, tehát a tanító minősége a *felelősségtudattal* kezdődik. A tanító szavainak és magatartásának ugyanis hatása van másokra. Mindenki, tehát a tanító is sokat vétkezik. Szóban nem vétkezni, beszédben *önuralmat* gyakorolni pedig különösen nehéz annak, akinek a szó a munkaeszköze. Ez a tapasztalat mutat rá, mennyire fontos a tudatos belső értékrend, az emberekhez való hozzáállás, a szeszélyesség kerülése (3:9-12), mert ebből fakad a tanítás.

A tanítónak tehát bölcsnek (*szofosz*) és értelmesnek (*episztémón*) kell lennie, de ennek nem pusztán a szavaiban, hanem a *viselkedésében* is meg kell jelennie. Az igazi bölcsesség ugyanis szelídséggel párosul – szemben a kérkedéssel, viszálykodással, irigységgel, ami zűrzavart, gonoszságot okoz. Létezik „felülről” (azaz Istentől) származó bölcsesség, aminek *felismerhető jelei* vannak: tisztaság, békeszeretet, méltányosság, engedékenység, irgalom, a részrehajlás és képmutatás hiánya, illetve a jó gyümölcsök, különösen a békesség (3:13-18).

Összefoglalva, *ahogyan* beszél, ír és viselkedik egy tanító, az legalább olyan fontos, mint *amit* mond. A hangvétele, stílusa tanúskodjon önuralomról, viselkedése stabil belső értékrendről és pozitív hozzáállásról, legyen értelmes és bölcs, tanításának pedig legyen építő hatása az egyes hívőkre és a közösségre egyaránt.

1Korinthus 3:4-15

Pál apostol is egy zűrzavaros, bűnökről, szakadásokról, pártoskodásról hírhedt közösségnek írt. A helyiek saját belső vitáik közben kedvenc tanítóikra *hivatkoztak*, sőt, e tanítókkal *azonosultak*, és egymás kedvenc tanítóit *lenézték* (4:6). Azt állították magukról, hogy ők „Pálé” vagy „Péteré” vagy „Apollósé” vagy – és ezt biztos nehéz lett volna felülmúlni – „Krisztusé” (1:12 ue. 3:4). Pál nyíltan a szemükbe mondja, hogy nem lelki emberek, hanem kiskorúak (3:1-3)

1Kor 3:4 Ha az egyik ezt mondja: „Én Pálé vagyok”, a másik pedig azt: „Én Apollósé”, nem emberi módon beszéltek-e? 5 Hát ki az az Apollós, és ki az a Pál? Szolgák csupán, akik által hívőkké lettek; mégpedig ki-ki úgy szolgál, ahogy megadta neki az Úr. 6 Én ültettem, Apollós öntözött, de Isten adta a növekedést. 7 Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja. 8 Aki ültet és aki öntöz: egyek, és mindegyik a maga jutalmát kapja majd fáradozásához méltóan. 9 Mert mi Isten szolgálatában állunk, ti pedig Isten szántóföldje, Isten épülete vagytok. 10 Az Istentől

nekem adott kegyelem szerint, mint bölcs építőmester, alapot vetettem, de más épít rá. Vigyázzon azonban mindenki, hogyan épít rá. 11 Mert más alapot senki sem vethet a meglevőn kívül, aki Jézus Krisztus. 12 Azt pedig, hogy ki mit épít erre az alapra: aranyat, ezüstöt, drágakövet, fát, szénát vagy szalmát, 13 az a nap fogja világossá tenni, mivel tűzben jelenik meg, és akkor mindenkinek a munkája nyilvánvalóvá lesz; és hogy kinek mit ér a munkája, azt a tűz fogja próbára tenni. 14 Ha valakinek a munkája, amelyet ráépített, megmarad, jutalmat fog kapni; 15 de ha valakinek a munkája megég, kárt vall. Ő maga megmenekül ugyan, de úgy, mint aki tűzön ment át.

Péter, Pál és Apollós *nem álltak vitában* sem egymással, sem Krisztussal. A korinthusiak – nagyon „emberi módon” viselkedve – csak fel akarták használni az ő tekintélyüket, mert nem volt sajátjuk. Pál apostol szerint azonban ő és a munkatársai „szolgák csupán”, akiken keresztül a korinthusiak hitre jutottak. Lelki életüket szántóföldhöz vagy épülethez hasonlítva rámutat: az egyik tanító ültetett, a másik öntözött, az egyik alapozott, a mások falazott, de a termény vagy az épület növekedését *Isten* adta, és csak ez számít. A tanítók majd fáradozásukhoz mértén *kapnak jutalmat Istentől*, tehát egyfelől nem szorulnak rá az ő rajongásukra, másfelől az ítélezésükre sem, mert a szolgálatukat is *Isten ítéli meg* egy napon aszerint, hogy mennyi maradandót építettek a hívők életében. Nem azért adattak tehát a hívőknek, hogy legyen kivel dicsekedni, egyik tanítóval a másik ellen kérkedni. Identitásuk alapja Krisztus, hitük forrása pedig a Szentírás üzenete, nem annak egyik vagy másik tanítója.

1Kor 4:6 Mindezeket pedig, testvéreim, értetek alkalmaztam magamra és Apollósra, hogy a mi példánkon tanuljátok meg: ahhoz tartsa magát az ember, ami meg van írva, és senki se fuvalkodjék fel az egyik tanítóval dicsekedve a másik ellen.

Róma 12:3-7

A nagy tanítói levél vége felé Pál apostol arra buzdítja a hívőket, hogy *önmagukat* élő, szent és Istennek tetsző áldozatul tegyék oda Isten oltárára, így a világhoz való igazodás helyett valóban Isten akarata érvényesülhet az életükben (12:1-2). Mivel az Istennek való odaszánás *tettrekészséget* is jelent, az apostol mindenekelőtt szükségesnek tartja tisztázni, hogy önmagunk odaszánása Istennek nem az önmegvalósítás új, vallásos eszköze:

Róm 12:3 A nekem adott kegyelem által mondom tehát közöttetek mindenkinek: ne gondoljátok magatokat többnek, mint amennyinek gondolnotok kell, hanem arra igyekezzék mindenki, hogy józanul gondolkozzék az Istentől kapott hit mértéke szerint. 4 Mert ahogyan egy testnek sok tagja van, de nem minden tagnak ugyanaz a feladata, 5 úgy sokan egy test vagyunk Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai. 6 Mert a nekünk adott kegyelem szerint különböző ajándékaink vannak, eszerint szolgálunk is: aki a prófétálás ajándékát kapta, az a hit szabálya szerint prófétáljon; 7 aki a szolgálat ajándékát kapta, az végezze szolgálatát; a tanító a tanítást, 8 a vigasztaló a vigasztalást, az adakozó szerénységgel, az előljáró igyekezettel, a könyörülő pedig jókedvvel.

A megtérő ember mindig hozza magával korábbi életét és tapasztalatait, gyengeségeit és erősségeit, kudarcait és sikereit – vagy amit annak vél. Tenni akar, és természetesen abból indul ki, amit ismer, ami neki természetes vagy megszokott.

Isten uralma alatt azonban sokszor valami másra lenne szükség, és Pál apostol rá is mutat, milyen szempontok alapján gondolkodjunk magunkról és teendőinkről.

Sokfélék vagyunk, eltérő talentumaink és karizmáink vannak *a nekünk adatott kegyelem szerint*, és hogy konkrétan mi a mi dolgunk, arról is a nekünk adatott *hit mértéke szerint*, józanul kell elgondolkoznunk (*szófroneó*). Nem az a szempont, hogy nekünk melyik szolgálat kellene (mert népszerű, mert élveznénk stb.), hanem hogy melyik *adatott* (Istentől) feladatul, hogy ahol vagyunk, ott mire van szükség (Isten szerint). Mindegy, kinek mi adatott, lényeg, hogy

- tegye *a saját* dolgát, és ne másét (a tanító tanítson, a szolgáló szolgáljon),
- tegye *megfelelően* a dolgát (a prófétának a hit keretein belül kell maradnia, az adakozó legyen szerény, az előljáró buzgó, a könyörülő jókedvű).

Az odaszánás tehát nem pusztán érzelmi felbuzdulás. Tudatosítanunk kell, hogy lényünkben *mit* teszünk az oltárra, akár sokról, akár kevésről van szó, és ott kell hagyni magunkat az oltáron, hogy az Úr rendelkezzen vele. Aki tehát végzi a feladatát, és tudatában van a saját felelősségének, az a feladata és a felelőssége *határait* is látja. Ez a tanítói szolgálatban is érvényes: a saját dolgunkat végezzük a lehető legjobban, és ebben segítsünk mindenki mást is!

Efezus 4:11-16

Pál apostol a körlevél 3. fejezetében a zsidók és a nem zsidók Krisztusban való egységének titkát fejtegeti, a 4. fejezetben pedig az új emberi közösség magtartásbeli feltételeire (4:1-3) és a spirituális egység isteni gyökereire mutat rá (4:4-6). Ezután a 86. zsoltárt előképként vagy párhuzamként idézve utal a győztes, ajándékokat osztogató Krisztusra (4:7-10).

Ef 4:11 És ő „adott” némelyeket apostolokul, másokat prófétákul, ismét másokat evangélistákul vagy pásztorokul és tanítókul, 12 hogy felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, Krisztus testének építésére, 13 míg eljutunk mindnyájan a hitnek és Isten Fia megismerésének egységére, a felnőttkorra, a Krisztus teljességét elérő nagykorúságra, 14 hogy többé ne legyünk kiskorúak, akik mindenféle tanítás szelében ide-oda hányódnak és sodródnak az emberek csalásától, tévútra csábító ravaszágától; 15 hanem az igazsághoz ragaszkodva növekedjünk fel szeretetben mindenestől óhozza, aki a fej, a Krisztus, 16 akiből az egész test egybeilleszkedik és összekapcsolódik a különféle ízületek segítségével úgy, hogy minden egyes tagja erejéhez mérten közösen munkálja a test növekedését, hogy épüljön szeretetben.

Pál szerint az Egyháznak szánt ajándékok *emberek*, akiket apostolokul, prófétákul, evangélistákul, pásztorokul és tanítókul adott. Bár igen eltérő a szerepük és a tekintélyük, közös feladatuk a hívők szolgálattételre (*eisz ergon diakoniasz*) való rendbetétele, előkészítése, felszerelése (*katartiszmosz*), illetve Krisztus Testének, az Egyháznak a felépítése, hogy minden testrész / építőelem a helyére kerüljön (*oikodomé*).

Segítségükkel az egyes hívők egyfelől alkalmassá válhatnak feladataikra, másfelől megtalálhatják azt a helyet, ahol tehetik a dolgukat. Képesé kell válniuk, és teret

kell kapniuk. Funkciójuk betöltéséhez szükséges továbbá az Isten Fiába vetett hitnek (*πισztisz*) és az ő megismerésének (*epignószisz*) egysége (*henotész*), illetve a spirituális érettség (férfikor, nagykorúság).

Az igazsághoz való ragaszkodás (*alétheüó*) szeretettel (*en agapé*) mindenki növekedéséhez vezethet, ami felfelé irányul, a Főre, Krisztusra. Ez a növekedés pedig hangsúlyosan nem csupán egyéni, hanem *testületi is*: az egyes tagok közötti kapcsolatok révén, azaz ki-ki a maga erejéhez mérten, és a többiekkel együtt munkálkodik a *Test növekedésén*. Fontos tehát az egyéni lelki épülés és érlelődés, de a végső tét nagyobb: egy helyi közösség és az egész Egyház épülése, növekedése, egysége. Individualista korunkban külön tudatosítást igényel az az elv, hogy fejlődésünket és feladatainkat illetően – az egyéni dimenzió túlélve – közösségben kell gondolkodnunk. Helyi gyülekezetünk vagy egy város gyülekezeteinek lehetőségeit és feladatait is úgy kellene szemlélnünk, mint amin keresztül Krisztus cselekedhetne. Ez ugyanis valóban Róla szólna, nem a saját közösségünkről, azaz rólunk.

A tanítók feladata tehát *ismeretek* átadása a keresztény hit alapjairól, magasságairól és mélységeiről, de olyan formában, hogy az Krisztus *személyes* megismeréséhez vezessen, és a hitéletben lelki *növekedést* hozzon. Ehhez nyilván idő is kell, de az öregedéssel együtt *érést* csak a tanbeli felismerések és hitéleti élmények összhangja, az isten-, világ- és énkép bibliai és realista irányú megváltozása, az egyéni és megosztott tapasztalatok pozitív együttese hozhat.

Mindennek hiányában a felkészületlen, helyüket nem találó, tudatlan és éretlen hívőket hamis tanok és szélsőségek sodorhatják ide-oda – így lesz a gyümölcsfából uszadékfa.

2Timótheus 4:1-5

Az érthető és élhető *tanítás hiánya* mellett az érthető és élhető tanítással szembeni *engedelmesség hiánya* is katasztrófát okoz. A legjobb tanító is hiába tanít, ha a tanulók nem tanulnak. Pál apostol így írt az ifjú lelkipásztornak:

2Tim 4:1 Kérve kérlek Isten és Krisztus Jézus színe előtt, aki ítélni fog élőket és holtakat; az ő eljövetelére és országára kérlek: 2 hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass teljes türelemmel és tanítással. 3 Mert lesz idő, amikor az egészséges tanítást nem viselik el, hanem saját kívánságaik szerint gyűjtenek maguknak tanítókat, mert viszket a fülük. 4 Az igazságtól elfordítják a fülüket, de a mondákhoz odafordulnak. 5 Te azonban légy józan mindenben, a bajokat szenvedd el, végezd az evangélista munkáját, töltsd be szolgálatodat.

Pál apostol az eljövendő ítéletre gondolva kéri az ifjú Timótheust, hogy akár alkalmas, akár alkalmatlan az időpont (mármint neki), hirdesse (*kérüszó*) az igét, álljon elő vele, lépjen közelebb vele (*efisztémi*) az emberekhez, és – Pál sokjelentésű szavaival – feddje, fegyelmezze (*elenkhó*), figyelmeztesse, intse (*epitimaó*), kérlelje, bátorítsa (*parakaleó*) őket teljes türelemmel és tanítással (*en paszé makrothümia kai didakhé*).

A teljes igazság átadásához azért kell teljes türelem, mert lesz idő, amikor az egyház (!) egyes tagjai (2Tim 3:1-17) nem fogják eltérni, kibírni (*anekhomai*) az egészséges tanítást (*tész hügiainúszész didaszkaliasz*). Inkább olyan tanítókat gyűjtenek maguknak (*episzóreüó*), akik azt mondják nekik, amit hallani szeretnének. Bármilyen félelmetes az a gondolat, hogy a hívő közösség egyes tagjai a Szentírás (és nem a tanító butaságai) hallatán legszívesebben befognák a fülüket, és inkább más, Biblián és kereszténységen kívüli spirituális forrást keresnek maguknak, Pál szerint erre fel kell készülni, azaz *meg kell előzni*. Amíg tehát odafigyelnek Timótheusra, tanítsa őket! És bármilyen nehéz is lesz ilyen embereket szolgálni, mindig őrizze meg az önuralmát, mindig maradjon tiszta a feje (*néfó en paszin*). Szenvedje el azt, amivel az evangélista munkája jár, tegye a dolgát. Neki ugyanis jó hírei, sőt, mindennél jobb hírei vannak, akár tetszik ez egyeseknek, akár nem.

Zsidókhöz 13:7-9,17

Nagyívű teológiai értekezésének utolsó fejezeteiben a szerző a hitben való megalkuvásmentes kitartásra buzdítja olvasóit (11. és 12. fejezet). Az utolsó, 13. fejezetben pedig először a testvéri szeretet (13:1-2), majd a tiszta házaselet és a gondviseléshit fontosságát hangsúlyozza (3:3-6). Ezután példaként utal a vezetőkre:

Zsid 13:7 Ne feledkezzetek meg vezetőitekről, akik Isten igéjét hirdetik nektek. Figyeljétek életük végére, és kövessétek hitüket. 8 Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz. 9 Különféle és idegen tanításoktól ne hagyjátok magatokat félrevezetni. Mert az a jó, ha kegyelemmel erősödik meg a szív ... 17 Bízzatok vezetőitekben, és hallgassatok rájuk, mert ők vigyáznak lelketekre úgy, mint akik erről számot is adnak. Hadd tegyék ezt örömmel, és ne sóhajtozva, mert ez nem válnék javatokra.

A szerző tehát pozitív példaként utal olyanokra, „akik vezetnek titeket” (*tón égumenón hümon*) és Isten igéjéről „beszélnek” (*laleó*) nekik. Figyeljék meg életútjuk (*anasztrophé*) végét, azaz eredményét (*ekbaszisz*), és kövessék hitüket. Ez feltételezi, hogy az olvasók vezetői olyan emberek,

- akiken alaposan megfigyelhető, hogy
- nem csak beszélnek az Írásokról, hanem hisznek is bennük,
- hitük és életük összhangban van,
- életútjuk eredménye példaértékű.

Mivel Krisztus nem változik, mindez számukra is lehetséges. Ezért ne hagyják magukat elvinni, elsodorni (*paraferó*) az egyetlen, már átvett tanítástól sokféle (*poikilosz*) és idegen (*xenosz*) tan által. Az ember szíve, elméje vagy lényé központja ugyanis csak a kegyelemtől erősödik (vö. Ef 2:8-10, Tit 3:5-8, 2Pt 3:17), a hamis és szélsőséges tanokból pedig éppen ez hiányzik.

A 17. versben visszatér a vezetőkre: bízzanak bennük (*peithó*), engedelmeskedjenek nekik (*hüpeikó*), mert ők virrasztanak, figyelnek, vigyáznak (*argüpnéó*) a

lelkükre, és Isten előtt fognak majd velük elszámolni. A vezetők is emberek, és ha belegondolunk, óriási felelősség nyomja a vállukat, ezért a hívők sokat tehetnek azért, hogy szolgálatukat örömmel végezhessék.

Fontos tanulság, hogy a vezetők példaértékű életét csak az tudja megfigyelni, aki személyesen ismeri őket, és az ígéről beszélő vezetők is csak annak a lelkéért tudnak felelősséget vállalni, akit személyesen ismernek. A mai internetes világban ez a személyes és kölcsönös felelősségvállalás tűnik el. Olyanok tanítanak tömegeket, akik nem vállalnak felelősséget senki lelkéért, követőik pedig olyanokra hallgatnak, akikről valójában nem tudnak semmit.

Úgy gondolom, hogy ez új helyzet. Ami történik, azt a technikai fejlődés lehetővé teszi, de mivel közben bibliai alapelvek sérülnek, a téma közös újragondolására van szükség, ez a tanulmány pedig ehhez kívánt impulzusokat adni.

További, szintén tanulmányozásra ajánlott szövegek: Gal 6:6, Zsid 5:11-14, 6:1, 1Tim 4:6, Tit 1:9, 2:1 1Jn 2:27.

2. Az alapvető emberi feltételek

Az újszövetségi szövegek – távolról sem összes – tanulsága után a mai jelenségek alapján szeretnék megfogalmazni néhány fontos gyakorlati szempontot.

Tapasztalataim és a Szentírás erről szóló szövegei alapján meggyőződésem, hogy a Szentírás *nyilvános tanítását* csak arra szabad bízni, aki

- emberileg alkalmas (van rá talentuma, karizmája és megfelelő a lelkülete),
- szakmailag képzett (tanult tanuló, akár intézményes formában, akár autodidaktaként)
- közössége erre felhatalmazta (egyháza a szolgálatát fel- és elismerte), és számon is kéri (felelősséget vállal érte, vagy ha kell, felelősségre vonja).

2.1. Alkalmasság

Jézus apostolai egyszerű és esendő emberek voltak, de a Szentlélek ereje és ajándékai révén alkalmassá váltak a szolgálatra. Ezért úgy tűnhet, Isten bárkit bármire használhat, bárkit elhívhat nyilvános tanítói szolgálatra.

Először is azonban, Isten nem „használ”, hanem a *munkatársává* tesz embereket. Másodsor, az apostolokat nem csupán a Szentlélek ereje és ajándékai, hanem a *jellemük megváltozása* tette alkalmassá a szolgálatra. Az Isten melletti szolgálat ugyanis nem abból áll, hogy állandóan rajtunk kívül álló, tőlünk független, emberfeletti erők nyilvánulnak meg. Isten a közös munka során alapvetően azt használja fel, *amik vagyunk* (lelki alkatunk, képességeink, jellemünk stb.), így mi magunk is folyamatosan munka tárgya vagyunk (Isten minket is formál). Senki sem eleve alkalmas és nem is válhat alkalmassá *bármire*, de mindenki alkalmassá válhat *valamire*.

Ami tehát a tanító *személyiségét* illeti, a szolgálatra való alkalmasságnak kettős, emberi és emberfeletti alapja van. Ezek együttműködése az alábbi három területen nyilvánul meg:

- a *talentum* az, ami velünk született: a temperamentumunk (lelki és lelki-ségi alkat), illetve ami részben fejleszthető is: a képességeink (pl. memória, logika) és a készségeink (pl. kifejező készség, nyelvi tehetség),
- a *karizma* az, amit megtérésünk után a Szentlélektől kap(t)unk: képességeink, készségeink felerősítése, kiegészítése, lelki dolgokban is működővé tétele, illetve a Lélek alkalmi megnyilvánulásai (pl. tanítás, bölcs szavak, ismeret közvetítése, prófétálás)
- a *lelkület* az, ahogyan a szolgálatot végezzük: optimális esetben Krisztust követve (tanítványság), a Lélek gyümölcsét teremve (jellem, emberség), növekedve és mélyülve (érettség, bölcsesség).

A tanítás tehát már csak azért sem lehet „sterilen” biblikus, mert mindig *személyes*.

- Minden tanító úton levő, *formálás alatt álló* ember. A családi és felekezeti háttere, lelki alkata, jelleme és sorsa mind hatnak a lelkületére, a lelki-ségére, az írásmagyarázatára, az istenképre, amelyet közvetít.
- Minden tanítónak van *erőssége és gyengesége*. Lelkészként, papként pedig a tanításon kívül gyakran olyan feladatokat is be kell töltenie, amelyekhez nem feltétlenül van érzéke (pl. szervezés, pénzügyek, tanácsadás, gyerekek).
- Minden tanítónak van valamilyen *tematikus vakfoltja*. Bizonyos bibliai iratok, műfajok, szövegek esetében sosem fog olyan jól tanítani, mint a többi esetében, de attól még általában véve lehet jó tanító.

Konkréten a nyilvános tanításra való *alkalmatlanság* rendszerint a talentum, a karizma, illetve a megfelelő lelkület hiányaként jelenik meg. Ilyenkor a tanítás *általános jellemzője* lehet, hogy például

- az írásmagyarázat nehezen érthető, követhetetlen, összefüggéstelen; felületes, megreked a közhelyes igazságok szintjén;
- az alkalmazás túlságosan elvont és életidegen; személyes dolgokat általánosít mindenkire; egyoldalúan merev, szélsőséges álláspontot képvisel;
- a tanító magatartása és megnyilatkozásai a megfelelő lelkület (pl. Lélek gyümölcsei) és a hitelesség (tanítványság) hiányáról tanúskodnak
- a tanító a talentumot és a karizmát öntudatlanul vagy tudatosan „kegyes” modorral vagy „szentlelkes” lelkesedéssel igyekszik pótolni.

2.2. Képzettség

Jézus apostolai „egyszerű” emberek voltak, és az Újszövetség szerzői között is kevés az értelmiségi (Máté, Lukács) és a teológus (Pál és a Zsid írója). Ezért úgy

tűnhet, ma sincs szükség teológia képzésre, elég az élő hit, egy magyar Biblia és a Lélek vezetése.

Először is azonban, az apostolok a saját korukban éltek, minket pedig kétezer év történelmi és kulturális szakadék választ el tőlük. Jézus az anyanyelvükön, arámul beszélt, az Újszövetség pedig a Palesztinában is jól ismert, kortárs nemzetközi közvetítő nyelven, az ógörög *koiné* változatán íródott. Nekünk azonban évekbe telik e nyelvek megfelelő elsajátítása. Ezért ma bizony jelentős ókortörténeti, kulturális és nyelvészeti háttérismeretre van szükség a Szentírás felelős értelmezéséhez és magyarázásához. Szükség van a bibliai szakirodalomra, és aki angolul tud, az előtt egy egész világ nyílik ki ezen a szakterületen is.

Másodszor, igaz, hogy az egyház története (múltja és jelene) tele van olyan „egyszerű” emberekkel, akikkel Isten nagyszerű dolgokat vitt végbe, és olyan „tudós” emberekkel, akik az egyházban sokat romboltak azzal, hogy tévedéseket is meggyőzően tudtak kommunikálni. Az egyház történelme és jelene azonban egyfelől tele van olyan egyszerű emberekkel is, akik nem tudták, mennyit nem tudnak, ezért a tudatlanságuk romboló hatását sem érzékelték. Másfelől, az egyház történelme tele van olyan tudósokkal is, akik nem csak másokét, hanem a saját korlátjaikat is jól érzékelték, ezért tudtak másokat építően szolgálni és aláztosak maradni.

Ahogy az „egyszerűség” *nem azonos* a tudatlansággal, a korlátoltsággal vagy a lustasággal, úgy a „tudósság” *sem egyenlő* a jó képességekkel, a magas képzettséggel és a felfuvalkodottsággal. *Önmagában* a képzettség ugyanolyan kevés garanciát jelent, és ugyanúgy nem erény, mint a képzetlenség. Akiket Isten a munkatársává tudott tenni, azok egyszerűen *alázatos* emberek voltak, akik tudatában voltak a korlátjaiknak – és minél nagyobb tudásuk volt, annál inkább. Mire jó tehát a képzés, illetve önmagunk képzése?

Optimális esetben bármely *felsőoktatási* képzés egyik pozitív hatása az ismeretszerzés, illetve a szakirodalom keresésének, szűrésének, feldolgozásának képessége. Másik hatása bizonyos *készségek* fejlődése: az ember megtanulhat értelmesen gondolkodni, szavakat definiálni, a logika szabályait alkalmazni, pontosan fogalmazni szóban és írásban, a dolgokat más szemszögből is vizsgálni, mások érveire odafigyelni, illetve érzékeltetni ismeretei és kompetenciája határait.

Optimális esetben a speciális *teológiai* képzés pozitív hatása is kettős: a szolgálathoz szükséges információk és kutatási módszertan elsajátítása, illetve az olyan készségek fejlesztése, amelyek nélkül nincs felelősségteljes írásmagyarázat. A Szentírás tanítása ugyanis feltételezi viszonylag sok ismeret fejben tartásának, hosszabb szövegek alapos elemzésének, a tartalmi összefüggések felismerésének és a lényeg kiemelésének készségét.

Sokféle képesség és készség érvényesülhet tehát, például a jó memória, az elemző gondolkodás vagy a nyelvi tehetség és kifejező készség, de ezek mindenkiben más *arányban* vannak meg. Ezért egyesek különösen jók a szöveg háttérének és

adatainak elemzésében, mások az üzenet lényegének megfogalmazásában, ismét mások a gyakorlati alkalmazásban, és csak kevesen jók *mindenben*. Ezért aztán mások tanítását is ki-ki a maga erősségei alapján hajlamos értékelni.

Igaz a régi mondás, hogy „jó pap holtig tanul”. Először is, a legtöbb egyházi tanító ma olyan lelkész vagy pap, aki több éves formális teológiai képzést kapott, de az sem tud eleget nyújtani a szolgálat elvi és gyakorlati kihívásaihoz. Másodszor, optimális esetben maga a tanító is növekvő, tehát változó ember, ezért a személyes teológiai fejlődésre is szüksége van. Mivel a kitartó önképzésre nem mindenki alkalmas, a legtöbb egyház már felismerte az intézményesített továbbképzés szükségességét, illetve helyi gyülekezetek is felismerték már annak az áldását, ha a lelkész tanulmányi szabadságra mehet, és lelkileg tölthető, mélyülhet, épülhet. A jó tanító *örök tanuló*.

Konkrétan a nyilvános tanításhoz szükséges *képzettség hiánya* rendszerint úgy jelenik meg, hogy a tanítót *általában jellemzi*:

- nem tudja, vagy rosszul tudja, hogy ki kicsoda, mi mit jelent, vagy mi áll a történet, a jelenet vagy gondolatmenet háttérében
- színvonaltalan, kétséges vagy igazolhatóan hiteltelen forrásokra hivatkozik,
- tekintélyét növelendő az eredeti héber, görög szövegre hivatkozik, pedig azt nem is tanulta (egy dolog megtalálni egy szót a szótárban, más dolog egy nyelvet ismerni, szótári és nyelvtani adatokat értékelni és alkalmazni)
- a képzettséget öntudatlanul vagy tudatosan „kegyes” modorral vagy „szentlelkes” lelkesedéssel igyekezik pótolni.

2.3. Felhatalmazás és számonkérés

Jézus apostolait maga Jézus hívta el, küldte ki, és a Szentlélek erejével és ajándékaival szolgáltak. Ezért úgy tűnhet, a személyes küldetéstudat, alkalmasság és jó szándék elég ahhoz, hogy az ember nyilvános tanítói szolgálatba álljon.

Először is azonban, a tanítói szolgálat *szolgálat*, nem karrier. Ez azért fontos, mert egy szolgáló sem emelkedhet azok fölé, akiket szolgál, hanem másokat igyekszik önmaga fölé emelni. Másodszor, a tanítói szolgálat egy *közösség* szolgálata. A szolgálatra való elhívást természetesen az egyénnek is éreznie kell, hiszen egész életét, életvitelét érintő döntéseket kell hoznia, de ez

- egyrészt *nem elég önmagában*, mert egy közösség szolgálata olyasmi, amit annak a közösségnek is fel és el kell ismernie, amelyiket az ember szolgálni szeretne,
- másrészt az elhívás *először* nem feltétlenül az illetőben tudatosodik, hanem inkább a környezetében, amely eleve azért veszi észre, és kezdi el támogatni, mert potenciálisan látja vagy már tapasztalja is a gyümölcsöző szolgálatot.

Az Egyház mint közösség tanítással való szolgálata feltételezi, hogy az Egyház mint közösség felismeri, elismeri, értékeli és támogatja ezt a szolgálatot. Az *egyéni* alkalmasság és képzettség mellett tehát a *közösségi* felhatalmazás és számonkérés is elengedhetetlen kritérium.

Az ok egyszerű: a tanítói szolgálat azért *felelősségteljes* hivatás, mert a tanítónak felelősséget kell vállalnia a rá bízottakért. Ezt a felelősséget azonban nem ő vállalja magára, hanem az Egyház mint közösség *ruhazza rá*, hiszen feladatával a közösség bízza meg. Ő is *csak azokért* vállalhat felelősséget, akik elismerik a tekintélyét, és *érte* is csak azok vállalhatnak felelősséget, akik őt megbízták a feladattal, és akik számon kérhetik rajta, hogyan él a ráruházott tekintéllyel.

A közösségi felhatalmazás és számonkérés szükségessége, követelménye *önmagában* azonban ugyanúgy nem garantálja, hogy megfelelő ember kerül tanítói pozícióba, mint az egyéni képesség és formális képzettség. Mindig voltak, vannak és lesznek az egyházban olyanok, akiknek egyéni ambícióik érdekében sikerül tanítói pozíciót szerezni, illetve akiket tájékozatlan vagy felelőtlen vezetők helyeznek ilyen pozícióba a képességek és a gyümölcsök felmérése nélkül. Amint az sajnos köztudomású, nem minden szolgálatra felszentelt lelkész, pap vagy teológiai professzor van a helyén.

Ugyanakkor, bár bizonyos értelemben túl kevés a tanító, bizonyos értelemben túl sok is van. Korunknak egyszerre áldása és átká *a digitális publikálás korlátlan lehetősége*, és ma rengetegen éreznek is magukban indíttatást nézeteik nyilvános megosztására, akár az egész világ tanítására. Egyszerűen megvan rá a technikai lehetőségük, és ők élnek is vele. Így ma megszámlálhatatlanul sok, egyházaktól teljesen *független* privát tanítói „szolgálat” (*ministry*) létezik.

Természetesen nem kell mindentől félni, ami szabadegyházi, felekezeti vagy független, de tudni kell, hogy ezen a területen még a nagyobb egyházakénál is *kevesebb a kontroll*, tehát minden lehetőség adott a visszaélésre, a károkozásra.

Konkrétan a tanításhoz szükséges közösségi *felhatalmazás és számonkérés hiánya* rendszerint úgy jelenik meg (különösen az interneten), hogy az illető tanít, bár erre senki sem hatalmazta fel, ő maga sem vállal felelősséget másokért, és érte sem vállal felelősséget senki. Érdemes ebbe részletesen belegondolni!

Először is, *senki sem hatalmazta fel a tanításra*.

- Elég volt a személyes indíttatás, a jó szándék, az Úr vezetésének érzése, amihez vagy társul alkalmasság és képzettség, vagy nem.
- Ezért sok független közösség és szolgálat weboldalán nem is jelenik meg nyíltan a hovatartozás: elégnak érzik az általános, semmit mondó „keresztény” vagy „bibliai” jelzőt. Pedig a teológiai és felekezeti, lelkiismereti hovatartozásról, a teológiai képzettség meglétéről vagy hiányáról való tájékoztatás az (igényes) látogatóban növelné a bizalmat.

- Sok tanító manapság már attól felhatalmazva érezheti magát, hogy *vannak* olvasói, hallgatói, lájkolói. Ez ugyan nem feltétlenül igazolja elhívását, hiszen a keresők és a hívők között olyan sok a tudatlan és hiszékeny ember, hogy ma *bárki* felépíthet magának jelentős követői és támogatói kört – ahogy ezt minden „szekta” is sikeresen megteszi.
- A független tanítók megítéléséhez tehát többnyire nincs más eszköz, mint tanításuk *tartalmának* vizsgálata. Ez pedig az olvasó, a hallgató feladata.

Másodszor, *senkiért sem vállal felelősséget.*

- Sajnos tipikus az ilyen mondat: „Akinek nem tetszik, az ne olvassa, ne hallgassa, ne nézze, ne töltse le”. Míg az Újszövetségben a tanító közösségi funkciót tölt be, és *felelős* a rá bízottak lelkéért, akiket ezért *személyesen* is ismernie kell, az internet „szabad” (értsd: kontrollmentes) világában „szabadon” (értsd: felelősségvállalás nélkül) fel lehet venni a vezetői, tanítói szerepet ismeretlen százak, ezrek vagy akár milliók hitéletében.
- Aki azonban a Szentírásra vagy a Szentlélekre hivatkozik, *emberfeletti tekintélyre* hivatkozik; ezért szavainak, eszméinek súlya, jelentősége, spirituális hatása van, és *Isten* számon kéri rajta, mit az ő nevében mond. Mivel egy tanító sem pusztán idézi a Szentírást, hanem mindig értelmezi is, a *saját bibliaértelmezéséért* felelősséggel tartozik, Isten és ember előtt is.
- Ennek ellenére sok tanító állítja, hogy „csak a Bibliát” tanítja, pedig emberi elemektől mentes, „steril” teológia nem létezik, csak olyan tanítók, akik nincsenek tisztában emberi korlátjaikkal, lelkeségi alkatuk sajátosságaival, tudásuk korlátaival, illetve hogy mindez hogyan hat a bibliaértelmezésükre, a lelkeségükre és *másokra*.
- Ugyanakkor sok kereső és hívő sincs tisztában azzal, hogy szép dolog a bizalom, de *szűrni kell*. A szűrőnk azonban ne legyen se túl szűk, se túl tág. Egyesek ugyanis csak a kedvencüket vagy csak az egyházukhoz vagy lelkeségi irányzatukhoz tartozókat hajlandók olvasni, hallgatni. Mások pedig bárkit vakon követnek, olyat is, aki nyíltan hirdeti, hogy ő „csak Istennek” tartozik számadással. A felelősségnek tehát két oldala van.

Harmadszor, *senki sem vállal érte felelősséget.*

- Aki eleve „csak az Úrnak” tartozik számadással, az nem is érzi ennek szükségét. Nem egyházi közösség hatalmazta fel, nem azt képviseli, mert számára a közösség nem tekintély, így közösség *védelmére* sem tart igényt.
- Az internet pedig lehetővé teszi a személytelenséget és a távolságtartást. A kutakodó kérdések és kritikai megjegyzések törölhetők, a kritikus kommentelők letilthatók, azaz maradnak a lájkolók.
- Akit pedig nem érdekel a kritika, csak kéretlenül, kényszeresen publikál, vagy élvezettel vitatkozik, azt nem mások szolgálata hajtja, hanem az önérvényesítés. Ez azonban nem egyházi szolgálat, hanem *privát közön-ségsszervezés*.

2.4. A garancia, a megítélés és a korrekció kérdése

Bár túl sok a negatív példa, ezekre hivatkozva szükségtelennek ítélni az emberi, szakmai és közösségi feltételeket, illetve elvetni az intézményes képzési és számonkérési kereteket ugyanolyan logikátlan lenne, mint a sok válásra hivatkozva elvetni a házasságot („csak papír”), vagy a sok balesetre hivatkozva kidobni a KRESZ-t.

Igaz, hogy a fentiekben tárgyalt személyes és közösségi dimenzió egyik eleme sem jelent önmagában garanciát, de *együtt* igenis lehetővé teszik, hogy egy tanítóban *alapvetően* megbízhatunk. Hangsúlyoznám, hogy alapvető bizalomról van szó, és *nem tévedhetetlenségről*. Nem kell feltétel nélkül minden egyes nézetét, adatát, hivatkozását vagy következtetését elfogadni, de alapvetően és általánosságban bízhatunk a tanításában.

Ami bármely tanító konkrét *tanítását* illeti valamelyik témában, az a kérdés, hogy tanítása

- megfelel-e *a teljes Szentírás* tanításának, azaz minden bibliai adatot figyelembe vett, amit az Írás az adott témáról még mond?
- megfelel-e a kereszténység egyetemes *hitvallásainak*, illetve az adott felekezet hitvallásának, amelyhez ő tartozik, vagy mi magunk?
- megfelel-e a *józan észnek* (értelmes ez így?) és a közös keresztény *tapasztalatnak* (élhető ez így?), illetve hova vezet, mit jelent a gyakorlatban (mik a gyümölcsök?).

Végül, köztudott, hogy tévedni emberi dolog, de erről megfélekedni is az. Aki valóban tudatában van ismeretei töredékességének (vö. 1Kor 13:9,12),

- *az fenntartja a tévedés jogát* önmaga és mások számára is,
- önmagát sem tartja tökéletesnek, és másoktól sem vár el tökéletességet,
- így mások által korrigálható marad, képes hálásan fel- és elismerni a tévedését vagy a bizonytalanságát, illetve
- másnak is képes *úgy* segíteni tévedése fel- és elismerésében, hogy az ezért hálás tudjon lenni.

Aki csak megsértődni tud, vagy csak sértő módon tud kommunikálni, az – némi iróniával átfogalmazva Pál apostol szavait – még mindig „alázattal különbnek tartja önmagát másoknál” (vö. Fil 2:3).